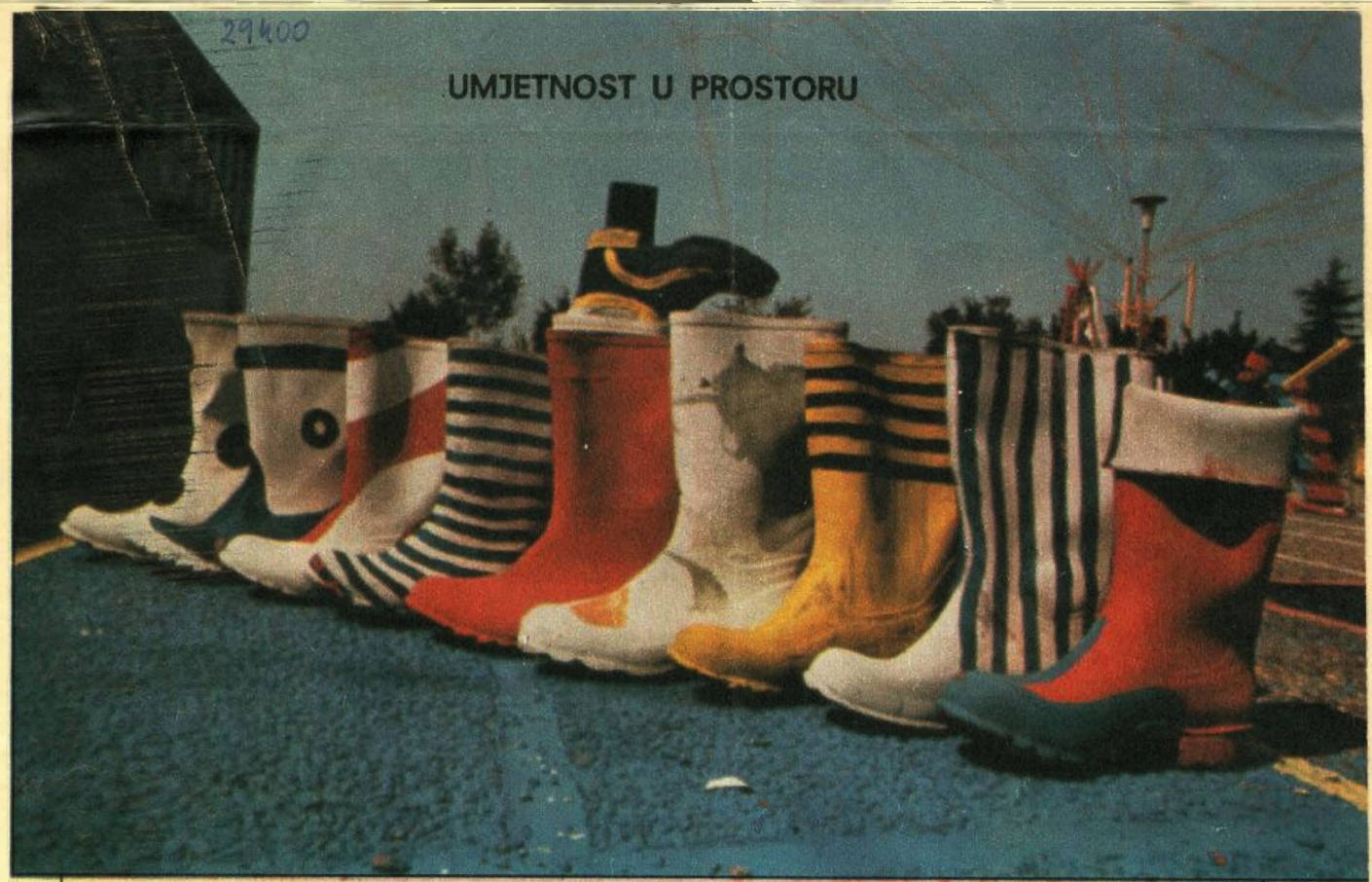

29400

29400

48

UMJETNOST U PROSTORU

SKOPSKA EKSPLOZIJA BOJA

I ružnome se može vratiti ljepota, produžiti joj se život

Neka kretanja koja bi mogla uključiti u pojam konceptualne, odnosno ambijentalne umjetnosti pojavila su se u Makedoniji prije otprilike jednog desetljeća. Ipak, izrazitija manifestacija u kojoj su već bili integrirani neki pokušaji da se primijene tzv. multimedijalni postupci dogodila se, prema riječima jednog od najpoznatijih makedonskih historičara umjetnosti Borisa Petkovskog, tek 1973.

U ljeto te godine u ateljeu slikara Petra Mazeva organizirana je jedna takva multimedijalna, ambijentalna produkcija. Oblikovao ju je Mazev u suradnji sa Simonom Šemovom, Nikolom Fidanovskim-Kočom i engleskim slikarom Denisom Bowenom.

Nakon toga Šemov i

Fidanovski ostvarili su čitav niz projekata kojima je bila svrha da se deinstitucionalizira umjetničko stvaralaštvo, da se istragne iz krutih okvira muzeja i drugih institucija, koje vrlo često podržavaju likovnu umjetnost onako kako to odgovara nekim ustaljenim, kodificiranim socijalnim i kulturnim principima. Sintezu svih tih projekata i događanja, o kojima govori Petkovski, Skopljanici su mogli, i još uvijek mogu, vidjeti na prostoru ispred Muzeja suvremene umjetnosti.

Najnovijim projektom Semov i Fidanovski pobudili su izuzetno zanimanje javnosti, pa se na otvaranju okupio veliki broj ljudi različitih kulturnih potreba i ukusa. U vrlo originalnom ambijentu

5. 10. 82
danas
61

prepunom boje (nanesene na stare krevete, odbačene kante, čizme, čiviluke, žicu, kutije), ispod crteža razapetog na nebu, svi ti ljudi nestrpljivo su čekali da se odgodi sve ono što je na pozivnicama i u programu bilo najavljeno.

A tu se osim ostalog najavljivalo: nastup najpopularnije rok-grupe u Skoplju, podjela unikatnih grafika nekolicini posjetilaca, osvrt poznatog američkog likovnog kritičara Džona Milkoka, prva vizualna eksplozija boje u Skoplju, degustacija poznatih makedonskih vina, izbor najbizarnije odjevene dame, stilsko plivanje u bazenu boja, a na kraju programa bilo je zapisano – fajront. Čekanje je, međutim, bilo uzaludno. Sve te »senzacije« bile su samo dobro smišljen trik dvojice umjetnika, koji je publika otkrila tek nakon tri sata iščekivanja.

Atmosfera: Kad je na kraju publika shvatila da je »nasamarena«, dogodilo se nešto s čime su slikari računali. Atmosfera se polako počela raskravljavati. Počelo je međusobno druženje, razgledavanje, dodirivanje, razmještanje figura, a neki su gledaoci čak bojom »intervenirali« na postavljenim predmetima.

»Nismo se željeli poigrati s posjetiocima«, kaže Fidanovski. »Cilj

nam je bio drugi, a mislim i da je ostvaren. Publika je s izložbe ponijela čisto likovne dojmove koje smo i željeli da ponesu. Da nisu izostali svi oni motivi koji su ih doveli na izložbu, oni bi s izložbe otišli s možda najmanje likovnih dojmova, što bi značilo da je izložba potpuno promašena. Ovakvo, dogodilo se nešto što je možda svojevrsan kuriozitet: publika je prisustvovala otvaranju puna tri sata, pri tom su se ljudi družili međusobno i sa svim onim što ih je okruživalo«.

Kako je priredena ovakva izložba? »Izložba se pripremala desetak dana, i to pomalo originalno«, objašnjava Semov. »Budući da Muzej suvremene umjetnosti nije mogao financirati sve ono što smo nudili (i tako je za svo vrijeme ostao neka vrsta neosvojene tvrđave), mi smo iza zgrade muzeja razapeli šator, odnosno napravili kamp u kojem je boravio veći broj umjetnika koji su radili na izložbi. Osim ostalih tu su se našli Francuz Gérard Brassel, Austrijanac Tomas Lerer, Iskra Grabulovska s nekim prijateljima, ali i studenti s nekih naših likovnih akademija, neki umjetnici koji su se sličnim stvarima već bavili ili se bave, kao i prolaznici kojima se taj posao svidio, pa su zaželjeli da se i oni uključe«.

»U kampu se radilo, spavalo, hranilo, tako da je stvorena zanimljiva atmosfera, a ona je urodila značajnim projektom. Posebno vrijedi istaći da smo svi radili iz čistog entuzijazma«, dodaje Semov.

Ne krije li se u činjenici da su u projekt uključeni i obični ljudi, da su ih pokušali zaintrigirati da se likovno izraze, i svrha ovakvih intervencija u prostoru?

Kolektivizacija: »Naša se ideja svodi na kolektivizaciju umjetničkog čina«, odgovara Fidanovski. »Mi smatramo da umjetnost nije stvorena samo za umjetnike-profesionalce. Ona je stvorena za sve, pa mora biti prisutna na svakome mjestu i u svakoj formi, a

uzgredom

48

KULTURA

ne svodi se samo na neki klasičan oblik, ikonični element».

»Neophodno je umjetnost useliti u svaku radnu organizaciju«, napominje Šemov, »u svakoj stvoriti umjetnički ambijent. Držim da su ovakve intervencije idealne za takvo nešto. Jer nije potrebno nabavljati kararski mramor da bi se uredio određeni prostor, niti skupa slika ili skulptura poznatog kipara.

»Naprotiv, potrebno je samo okrenuti se oko sebe, naći određene predmete i bojom ih pretvoriti u likovnu atrakciju«, zaključuje Šemov. »To je, smatram, prodruštvljavanje umjetnosti. Ali u svemu tome mora biti i profesionalizma, nekoga tko će to znati usmjeravati.«

Sve njihove intervencije svode se uglavnom na nanošenje boja na predmete. Odakle takav kult boje? »Boja je za mene bitna zato što ima viši smisao«, kaže Fidanovski. »Ona može izmijeniti objektivno danu stvar. Njenom upotrebom koristimo moment projekcije ne samo samog sebe, nego i moment koji daje drugi smisao što prije toga ne postoji.«

Šemov produbljuje: »Forma za nas ima intelektualni učinak. Boja emotivni, izravno psihološki. Djeluje na želudac, živčani sustav, krvotok. Zbog toga nam je boja draža za kontakt i komunikaciju s ljudima. Ne želimo tragati za novim formama, za nečim što je već nekako određeno, dano, inicirano, umjetnički dotjerano.«

»Nas zanimaju odbačene, nepotrebne, ružne stvari, koje selektiramo i pokušavamo nanošenjem boje oplemeniti, učiniti ih lijepim«, nastavlja Šemov. »Nikada nismo narušili prirodu. Uvijek smo zaobilazili ono što je lijepo. Ako smo nekada ipak intervenirali i na nečemu što je lijepo, onda smo to činili samo zato da bismo mu vratili život i ljepotu koja je iščezavala, umirala: na primjer, na srušenim stablima, rascijepljenim gromom, korijenju koje je raskrila bujica i sl. Nanošenjem boje vratili smo im ljepotu.«

Pravo na ružno: Znači li to da su Šemov i Fidanovski objavili rat ružnome? Misle li da čovjek nema prava na ružno? »Ne, ne bih rekao da smo objavili rat ružnom, već betonu i arhitekturi koja sputava život, isključuje prirodu. Želimo zapravo promovirati prirodu u grad, učiniti je što prisutnijom. Čovjek svakako ima pravo i na ružno, ali mi ne interveniramo u ono ružno koje je u upotrebi, već u ono odbačeno, nepotrebno, koje čovjeka više nikako ne veže. Mi smo protiv ružnoga koje je crna točka ružnoće«. Tako Fidanovski. A Šemov kaže: »Čovjek ima pravo na ružno samo ako ga ne može izbjeći. Ali postoji i jedan psihološki moment. Čovjek traga za postojanim, ne za onim što ga završava, već za onim što ga produžuje, ne za onim što ga napada, već za onim što bi ga nekako trebalo ovjekovječiti. Zato je za njega ružno sve ono što ga podsjeća na kraj. Intervenirajući bojom, tom ružnom produžavamo život.«

Ima li u svemu tome neke težnje za originalnošću? »Nikako«, zaključuje Fidanovski. »Originalnost se može tražiti jedino u podatku da je, na primjer, u ovom projektu bilo sintetizirano više pravaca, gotovo sve ono što se događalo u likovnoj umjetnosti našega stoljeća. Postali smo svjesni toga tek kad je projekt bio završen, kada smo vidjeli da tu ima, zahvaljujući upravo tome što je u ostvarenju sudjelovalo više ljudi, i konceptualizma, i pop-arta, i ambijentalne umjetnosti, i klasičnog slikarstva. To je možda najveća vrijednost ovog projekta, eksplozije boja, kako smo ga nazvali.« □

Jovica Trajković
Fotografija: Boris Nikolovski